

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

JERCA MARENČE

*Analiza zbirke *Temna snov* Mojce Kumerdej*

Diplomsko delo

Mentorica doc. dr. Alenka Žbogar

Kranj, septembra 2012

Zahvala

Najlepše se zahvaljujem mentorici doc. dr. Alenki Žbogar za pomoč in podporo pri mojem delu.

Iskrena hvala mojim najbližjim, ki so mi vseskozi stali ob strani.

Kazalo

1. Uvod	4
2. Biografija	5
3. Bibliografija	5
4. Zbirka <i>Temna snov</i>	6
4.1 <i>Jetrnik</i>	7
4.2 <i>Vsiljivec</i>	7
4.3 <i>Siromaki</i>	8
4.4 <i>Program nacionalne obnove</i>	9
4.5 <i>Božič s Hirošijem</i>	9
4.6 <i>Vanda</i>	10
4.7 <i>Čas potem</i>	11
4.8 <i>Na terasi Marija</i>	11
4.9 <i>Včasih Mihael molči</i>	12
4.10 <i>Zdaj spita</i>	12
4.11 <i>Kaca</i>	13
5. Motivno-tematska analiza	13
6. Jezikovno-slogovna analiza	18
7. Idejno-sporočilna analiza	20
8. Pripovedovalec	21
9. Začetek in konec zgodbe, karakterizacija literarnih oseb, število dogodkov in besed	22
10. Sklep	27
11. Viri in literatura	30
12. Povzetek	31

Diplomsko delo predstavlja analizo enajstih zgodb zbirke *Temna snov* Mojce Kumerdej. Zgodbe odkrivajo dogodke iz vsakdanjega življenja in poudarjajo temno življenjsko stran. Pri analizi se bom osredotočila na motive, teme, slog, idejo, pripovedovalca, začetek in konec zgodbe, literarne osebe, dogodke in obseg. Zgodbe bom skušala literarnovrstno umestiti.

Ključne besede: kratka zgodba, novela, motiv, tema, pripovedovalec, karakterizacija, začetek, konec, dogodek, pripetljaj, število besed

The undergraduate thesis comprises of the analysis of eleven short stories from Mojca Kumerdej's collection called *Temna snov*. The stories reveal events from everyday life and underline the dark side of life. In my analysis I will put emphasis on the motifs, themes, style, idea, the narrator, the beginning and the end of the story, characters, events and the scope. I will try to classify the stories in terms of literary genres.

Keywords: short story, novella, motif, theme, narrator, characterization, beginning, end, event, episode, number of words

1. Uvod

V svojem diplomskem delu bom analizirala zbirko *Temna snov* avtorice Mojce Kumerdej. Zgodbe¹ bom analizirala motivno-tematsko, jezikovno-slogovno in idejno-sporočilno. Za vsako besedilo bom preverila tip pripovedovalca, začetek in konec zgodbe, število in karakterizacijo literarnih oseb, prisotnost dogodkov oziroma pripetljajev² in predzgodbe ter približno število besed v posamezni zgodbi. Pri tem se bom oprla na metodo, opisano v monografiji *Slovenski zgodovinski roman*:

najprej preštejemo število strani in od njega odštejemo vse prazne strani in tiste, na katerih so ilustracije, natančno do četrte strani. Potem preštejemo število vrstic na strani in od seštevka odštejemo povprečno število praznih vrstic. Povprečje dobimo tako, da na desetih zaporednih straneh število odstavkov delimo z dve (predpostavljamo, da povprečni odstavek da pol prazne vrste). Nazadnje določimo še povprečno število besed v polni vrstici, upoštevaje deset vrst. Zmnožek besed v vrsti, vrst na stran in števila strani v knjigi da število besed v knjigi, ki ga zaokrožimo na stotice (Hladnik 2009: 192).

¹ Zgodbo razumem kot oznako za fabulo, torej za »celoten sklop dogodkov, pripetljajev, dogajanj, ki jih zajema dramska ali epska umetnina« (*Literatura* 2009: 102).

² Dogodek razumem kot nekaj, kar obstoječe stanje vzročno-posledično spremeni, pripetljaj pa kot nekaj, kar obstoječega stanja ne spremeni.

Glede na ugotovitve bom skušala presoditi, ali gre za zbirko kratkih zgodb ali novel (prim. Žbogar 2007).

2. Biografija

Mojca Kumerdej se je rodila leta 1964. Na ljubljanski filozofski fakulteti je študirala filozofijo in sociologijo kulture. Je pisateljica in umetnostna, predvsem plesna kritičarka. Od leta 1988 redno objavlja svoje prispevke v različnih intelektualnih in umetniških revijah, kot so *Problemi*, nekdanji *Razgledi* in *Maska*, zlasti pa v časopisu *Delo*, v katerem s kolumnami, članki, intervjuji in kritikami opisuje dogajanje v sodobnem plesu, gledališču, performansu, filmu in literaturi. Leta 2001 je izšel njen romaneskni prvenec *Krst nad Triglavom*, leta 2003 knjiga kratkih zgodb z naslovom *Fragma*, leta 2011 pa zbirka *Temna snov*. Zgodbe iz zbirke *Fragma* so vključene v antologijo slovenske kratke proze *O čem govorimo*, kratka zgodba *Pismo* pa v zbirko *Poletje v zgodbi III*. Njena kratka proza je bila prevedena v nemščino, angleščino, francoščino, srbsčino, ruščino, češčino, španščino in madžarščino.

Kumerdejeva svojih del ne objavlja serijsko v razmiku enega leta ali manj. Njene zgodbe namreč nastajajo počasi in tako pustijo velik pečat. To so opazili številni kritiki, zato je bila leta 2006 nagrajena s Kristalom vilenica. Opazili pa so jo tudi v tujini in tako je večkrat gostovala zunaj meja Slovenije, na primer, na literarnem festivalu Cuirt v irskem mestu Galway.

3. Bibliografija

Prvenec *Krst nad Triglavom* (2001) bi lahko opredelili kot postmodernistično novelo. V njej glavno vlogo prevzame Janko Pretnar, povprečen moški poznih srednjih let. Živi blizu Blejskega jezera in stagnira v državni službi, kar mu po malem, a vztrajno, očita žena Malči. Nekega dne pa Janko izgine. Ko žena, sosedi in kriminalisti že obupajo nad nadaljnjim iskanjem, se Janko naenkrat pojavi na obali jezera ves spremenjen. Govori samo še v verzih (natančneje v laškem enajstercu, v katerem je Prešeren napisal tudi *Krst pri Savici*) in preroško napoveduje čase, ko bodo na Zemljo prišla bitja iz vesolja. Zgodba se na ta način dotakne roba znanstvene fantastike, ki pa ga vendar nikoli konkretno ne prestopi.

Po drugi strani pa nekatere zgodbe iz zbirke *Fragma* (2003) preskočijo meje verjetnega, primer je najdaljša zgodba zbirke z naslovom *Moj najdražji*. V *Fragmi* se pripovedovalka empatično vživlja v glavne like, ki se pogosto znajdejo v precej ekscesnih položajih. Kumerdejeva se ne izogiba tabujem, v *Fragmi* je opisana utopitev otroka, ki je mati načrtno ne prepreči (*Pod gladino*), umor (ali morda samomor) matere (*Roka*), kastracija, hedonizem ...

4. Zbirka *Temna snov*

V *Temni snovi* (2011) je poetika *Fragme* (2003) nadgrajena in kaže na določeno kontinuiteto. Zbirko sestavljajo znanstvenofantastične zgodbe (*Jetrnik*, *Božič s Hirošijem*), kritika kapitalizma (*Siromaki*) in kritika represije državnega sistema (*Program nacionalne obnove*), mračne zgodbe, v katerih so izpostavljeni človekovi najtemnejši vzgibi (*Vanda*, *Zdaj spita ...*, *Včasih Mihael molči*).

Zgodbe lahko vzbudijo v bralcu občutke nelagodja in tesnobe, vendar ravnovesje vzpostavita avtoričin cinizem in pretanjeni humor. Pripovedni slog je izdelan, saj daje občutek, da je vsaka beseda načrtovana in da je potrebno pozorno branje.

Predpostavljam, da je analizirana zbirka Mojce Kumerdej bodisi zbirka kratkih zgodb bodisi novel. Zbirko sestavlja enajst zgodb. Kratka zgodba je na splošno

oblika male forme v prozi; pripoved skromnega obsega, osredotočena na majhen, na zunaj nepomemben pripetljaj, vendar s simboličnim življenjskim pomenom; sklep ostane lahko odprt. Razvila se je v poznem 19. stol. in posebno v 20. stol., npr. G. Maupassant, A. P. Čehov, na osnovi starejše novele, še močneje v Ameriki v obliki *short story*. Ustrezala je potrebi po k. z. v revijah in časnikih. Na Slovenskem posebno J. Kersnik, I. Tavčar, I. Cankar, S. Grum, F. Bevk, Prežihov Voranc, L. Kovačič, M. Švabič, J. Virk (*Literatura* 2009: 185).

Alenka Žbogar navaja, da je kratka zgodba »kratka pripovedna vrsta, ki navadno obsega od 500 do 8000 besed. Začenja se na sredi stvari (*in medias res*), končuje odsekano, presenetljivo, brez moralnega nauka, v ospredju je en osrednji dogodek, večkrat izsek iz dogodka oz. pripetljaj, ki se pogosto presenetljivo obrne. Literarnih oseb je malo, največ tri, poleg tega niso natančno karakterizirane (niti posredno niti neposredno)« (2007: 20).

Novela je pripovedna vrsta, navadno v prozni obliki, mogoča je tudi v verzni. Je

daljšega ali kratkega obsega, zanjo so značilni pogosto stroga zgradba, skop izraz, objektivno pripovedovanje. Izhaja iz nenavadnega, presenetljivega dogodka, po J. W. Goetheju iz t. i. nezaslišanega pripetljaja ali iz izjemnega življenjskega konflikta. Po L. Tiecku poteka njeno dogajanje v preobratih; v ospredju je poudarjeno dogajanje, zato je pogosto dramatična. Včasih je v obliki cikla z okvirno pripovedjo (*Literatura* 2009: 269).

Zbirko *Temna snov* sestavlja enajst zgodb.

4.1 *Jetrnik*

Zgodbo pripoveduje prvoosebni pripovedovalec, ki je znanstvenik. Preučuje, kaj se zgodi z živim organizmom po prenehanju vitalnih funkcij. O svojem delu premišljuje med vožnjo na mednarodni znanstveni simpozij, kjer bo nastopil s prispevkom o zdravljenju raka z reprogramiranjem matičnih celic. Tej raziskavi je posvetil svoje življenje, kariero je postavil pred družino. To se mu ne zdi sporno, češ da mu bo na koncu ostal tako znanstveni dosežek kot finančni zaslužek. Zaveda se, da je na znanstvenem področju hitrost zelo pomembna, saj nikoli ne veš, kdaj se bo pojavil kdo s podobnimi ali celo istimi izsledki. Zaradi hitre vožnje, vse močnejšega naliva in nezbranosti se mu zgodi smrtna prometna nesreča. Po kakšnih desetih dneh od tragičnega dogodka se znajde na bolniški postelji. Ve, da nima več svojega telesa, saj je le-to mrtvo, a ostane mu neko samozavedanje. Ni mu jasno, kdo ali kaj je, dokler v bolniško sobo ne vstopi vizita, ga naslovi z nepoznanim imenom in priimkom ter mu pojasni, da je transplantacija jeter uspela. Tedaj se zaveda, da živi samo še v obliki jeter v telesu drugega moškega. In ta moški je po njegovem popoln kreten, ki ves dan postava po stanovanju, gleda televizijo in govori neumnosti. Je poročen s še preveč razumevajočo ženo. Pripovedovalec neprestano premišljuje o svojem novem položaju in preračunava, kako bi pokončal svojega telesnega gostitelja, ker ga ne mara.

4.2 *Vsiljivec*

Zgodbo pripoveduje tretjeosebni pripovedovalec. Glavni junak je estetski kirurg. S kolegovo pomočjo v restavraciji spozna neporočeno žensko, ki ga povsem prevzame. Glavni junak in ženska se hitro zapleteta v razmerje. Šlo bi gladko, če ne bi bilo njenega mačka z imenom Thor. Glavni junak hitro opazi, da obstaja med lastnico in mačkom zelo tesna povezava. Med intimnostjo z novo prijateljico ga moti mačkova prisotnost, saj čuti njegovo zavist in posesivnost, ker je drug samec vstopil v njegov teritorij. Kljub temu pa si glavni junak ne more kaj, da mu

ljubimka ne bi bila všeč, saj je zelo nenavadna in samosvoja oseba. Noče je deliti ne z drugimi ne z mačkom. Tudi Thor prišleku ni nič bolj naklonjen, kar mu nazorno pokaže s puščanjem dlake na njegovih oblačilih in lulanjem na njegove čevlje. Prav maček je tisti, ki postane sprožilec preprirov med ljubimcema. On se ga hoče znebiti, ona ga nadvse zagovarja. Med njeno odsotnostjo se glavni junak spusti v pravo »vojno« s Thorom, ki se konča z mačkovim izginotjem. Njegova gospodarica je zato razjarjena in ljubimcu očita, da je on sam kriv za vse, da je od prvega dne tekmoval z mačkom, ki je navsezadnje le žival. Obupana nad mačkovim izginotjem ljubimca nažene. Slednji se vda, češ da je bil nasproti mačku že od začetka poražen in sprejme konec razmerja. Maček se nazadnje vrne k svoji gospodarici, glavni junak pa se poroči. Vendar še čez nekaj let premišljuje o prejšnjem razmerju in ugotovi, da je bila problem ona in ne maček, le-ta je bil izgovor za to, da so se njena razmerja kmalu končala, ker se očitno ni hotela zares vezati in da si je mogoče kriv sam, ker se je več ukvarjal z mačkom kot z njo.

4.3 Siromaki

Zgodbo pripoveduje prvoosebni pripovedovalec, ki je kapitalist. V samozavestnem, že skoraj arogantnem slogu pripoveduje svojo življenjsko zgodbo, kako je iz reveža postal bogataš, po krizi pa je propadel, a ne povsem. Krivdo za svoj finančni zlom pripisuje recesiji in delno tudi politiki. Z ženo sta pred leti ustvarila lastno podjetje. Na začetku jima ni bilo lahko, a se nista pritoževala. Pripovedovalec je prepričan, da je z denarjem mogoče kupiti skoraj vse. Zelo je ponosen na doseženo, na podjetje in družino. Če njegovima hčerama v šoli ni šlo, je njune učiteljice podkupil z denarjem. Pripovedovalčeva največja ljubezen je umetnost, najraje ima slikarstvo. Pred nekaj leti so mediji veliko pisali o talentiranem mladem umetniku. Pripovedovalcu ne bi bilo mar zanj, če umetnik ne bi govoril o pokvarjenem kapitalizmu in tedaj se mu je odločil pokazati »resnico«. Poklical ga je k sebi na pogovor in mu ponudil kuverto z denarjem za portret. Umetnik je omahoval med etičnostjo in denarjem ter naposled izbral zadnjega pod pogojem, da bo avtor portreta ostal neznan. Kriza je vse spremenila, pripovedovalec je moral prodati svoje nepremičnine, na koncu je zaškripalo še v podjetju. Udarili so bankirji, Cerkev in nazadnje še delavci. Pripovedovalca je prizadela nehvaležnost delavcev in privoščljivost njegovih staršev zaradi nastale nesreče. Iz slabega odnosa z očetom je zrasla pripovedovalčeva trma, ki je bila potrebna za uspeh. Pripovedovalec je na možnost krize očitno računal, saj je prihranil nekaj

denarja, da njegovi otroci in vnuki ne bodo čutili pomanjkanja. Ko bo bolje, je pripravljen na nov vzpon in se odločen maščevati vsem, ki so ga v stiski zapustili.

4.4 Program nacionalne obnove

Zgodbo pripoveduje tretjeosebni pripovedovalec, ki spremlja pogovor med štirimi člani komisije in pisateljico. Pisateljica zaradi lanskega slabega dohodka vloži prošnjo za znižanje davka za dobrobit družbe in davka za reproduktivno nacionalno obnovo. Komisija ji ugovarja, da si je glede plačevanja obeh davkov sama kriva, zakaj pa ni dala prispevka na reproduktivnem področju. Pisateljica se brani, da je stara 43 let in da bi davka raje odplačala s kakšnim prostovoljnim delom. Komisija ji odvrne, da bi bil lahko kakšen njen organ po smrti koristen in ji očita, da družbi do 35. leta ni ponudila svojih spolnih celic za reproduktivne namene ali namene terapevtskih raziskav. Pisateljica pojasnjuje, da je njeno dolgoletno razmerje propadlo in da je potem doživela depresijo. Predsednik komisije je zelo neomajen pri svojem prepričanju, da mora država načrtno skrbeti za narodni prirastek ter nacionalno in gensko neoporečnost, kajti z genskim materialom se deduje tudi narodov značaj. Pisateljica poskuša s tem, da je njeno pisanje tudi družbeni prispevek, a jo predsednik prekine, češ da naj razmišlja o prekvalifikaciji ali pa naj prepusti stanovanje državi, sama pa odide v komunat. Pisateljica zgroženo zapusti komisijo. Pride par pri tridesetih, ki v prošnji navaja, da želi v procesu oblikovanja družine znižati odmerjene davke, ker ima ženska kronično vnetje rodil. Komisija predlaga, da gospa v nacionalni sklad daruje spolno celico vsako četrletje, gospod pa semensko tekočino dvakrat mesečno. Po odhodu para predsednik praktikantu zastavi vprašanje, kdo od treh kandidatov med 36 in 39 letom dobi nova jetra. Praktikant odgovori, da najmlajši, predsednik pa ga pouči, da je pomemben medicinsko-družbeni status oseb, ne pa starost. Praktikant se potem predsedniku odkupi z odgovorom na vprašanje, kaj bo počel čez vikend: z ženo bosta poskušala spočeti prvega otroka.

4.5 Božič s Hirošijem

Zgodbo pripoveduje tretjeosebni pripovedovalec. Glavna junakinja je ženska, ki živi v stanovanju skupaj z robotom po imenu Hiroši. Junakinja ukazuje robotu, kaj mora narediti, medtem pa se pogovarja s prijateljico po telefonu. Iz njunega pogovora izvemo, da počitnice glavne junakinje z njenim fantom odpadejo, ker njegova mati z umetno diagnozo čustveno izsiljuje svojega 37-letnega sina, ki je sicer po poklicu internist. Poleg tega bo sin tudi božič preživel s svojo družino,

da se materi zdravstveno stanje ne bi poslabšalo. Svojega dekleta ni povabil na praznovanje, češ da bosta po praznikih vse nadomestila. Junakinja pričakuje servis, da bo pregledal robota. Serviserja ugotovita, da je robot že starček in da mora v reciklažo. Junakinja se odločno upre robotovemu propadu, serviserja pa ji ponujata kataloge z modernimi roboti, ki premorejo veliko novih funkcij (masaže, igranje na klavir ...). Junakinja se ne da, moška pa se posmehujeta osamljenim, zmešanim babam, ki morajo imeti ob sebi nekoga oziroma nekaj, kar se odziva in ustvarja vtis, da mu je mar zanje. Junakinja sliši njune besede, zato ju nažene in se posveti ubogemu robotu. Opravičuje se mu, ker ni poskrbela zanj, položi ga na posteljo in mu potoži, da je utrujena od slabih partnerskih zvez. Po telefonu se spet oglasi prijateljica in junakinja ji reče, da bo božič preživela z robotom, češ da ji njegova družba najbolj ugaja. Tako se uleže poleg robota in ugotavlja, da je njen fant otročji egoist. Sklene, da bo jutri ves dan doma in da si bosta s Hirošijem naročila suši in buteljko vina. Ko jo pokliče fant, se sploh ne oglasi, ampak robotu zašepeta, da ga ima resnično rada.

4.6 Vanda

Zgodbo pripoveduje prvoosebni pripovedovalec. Spominja se časa, ki ga je preživel s starejšo žensko Vando. Vanda je bila neporočena medicinska sestra, ki je živela v hiši z mačkami in psom ter vrtom. Spoznala sta se na kmetiji, kamor je hodila po mleko in jajca, on pa je tam menjaval ostrešje. Kmalu se je iz doma, kjer je stanoval z delavci, preselil k njej. Ona je bila sredi štiridesetih, on pa na začetku tridesetih. Ob njej se je počutil drugače kot ob drugih ženskah, vseč so mu bile močnejše ženske postave, kakršna je bila njena. Na začetku je bilo vse v redu, potem pa se je ona začela odmikati od njega, delala je vse več nočnih izmen in nadur. Zato je začel verjeti govoricam o Vandini, ki jih je slišal v edini gostilni v kraju, posebno sumničav je postal ob tisti, da je nek bolnik deležen Vandine nadstandardne nege. Od takrat je v sebi zakrknil in ji ni mogel več verjeti. Enkrat je rekla, da gre za nekaj časa k svoji bolni sestri in on je bil prepričan, da se laže, da ga v resnici vara z drugim moškim. Do njenega prihoda je pil in se smilil samemu sebi. Ko se je vrnila, je znorel, zdelo se mu je, da v ozadju vidi ogromno moško postavo, nastala je zmeda. Ustrelil je Vando, sprva se sploh ni zavedal, ali jo je on ali neznan moški, kasneje pa mu ni bilo jasno, kako je svoji ljubljeni Vandini lahko storil kaj takšnega. Čez čas je v zaporu izvedel, da je bila Vandina sestra res bolna in da je za to umrla. Očital si je svoja dejanja in alkoholizem.

4.7 Čas potem

Zgodbo pripoveduje prvoosebna pripovedovalka, ki zatrjuje, da ni obsedena z mislijo na smrt, ker je prepričana, da se človeku dogajajo pozitivne stvari, če razmišlja pozitivno. Pripovedovalki se zdi njen odnos z možem običajen. Čeprav se od decembra slabo počuti in ji ni do intimnega stika z možem. Tudi tisto jutro ga zavrača in mu kriči, naj izgine. On se molče umakne in odpelje z avtom. Njej kmalu postane žal, da je vzrojila, sicer pa se ji zdi možev odhod sebičen. Ko odpelje otroka v trgovino, jo tam ob pogledu na smejočo se mlado družino preplavi žalost. Doma izklopi telefon in utrujeno zaspi. Ko se zbudi, pomisli, da bi si z možem po dolgem času za velikonočne praznike le vzela čas zase. Hoče mu sporočiti svoj načrt, a je številka nedosegljiva, tudi kasneje. Sredi noči jo iz čudnih sanj zbudi zvonec in policisti ji sporočijo, da je mož doživel smrtno prometno nesrečo. Od takrat se ji smrt ne zdi več tako oddaljena. Veliko bolj kot sama smrt so jo prizadele nepremišljene besede, ki jih je tisto zadnje jutro izrekla možu in dejstvo, da je imela izklopljen telefon, ker so ji policisti povedali, da je bil njegov zadnji klic namenjen njej.

4.8 Na terasi Marija

Zgodbo pripoveduje prvoosebni pripovedovalec, in sicer trinajstleten fant. On in njegovi vrstniki živijo v blokovskih stanovanjih. Njihovo najstniško pozornost pritegne soseda Marija, ki živi v stanovanju nasproti pripovedovalčevega bloka. Marija je že starejša, neporočena ženska brez otrok. Ob njej mladi fantje začnejo sanjariti o nasprotnem spolu, zato se smukajo okrog nje, preučujejo njeno telo, so ljubosumni na moške, ki jo obiskujejo, in drug na drugega. Na pikniku zgroženo poslušajo svoje očete, ki se ob pijači preveč sprostijo in zbijajo vulgarne šale na Marijin račun. Poleg tega jih prizadene tudi grda opazka o Mariji s strani ene od njihovih mater. Čez čas fantje ugotovijo, da Marija vedno več ostaja doma ter da postaja čedalje bolj zanemarjena in žalostna. Iz njenega stanovanja je slišati vpitje. Zaradi poletnih počitnic fantje malo pozabijo nanjo. Ko se pripovedovalec vrne z morja, mu povejo, da je Marija naredila samomor, da se je vrgla z balkona. Pripovedovalcu je zelo hudo, zato prijatelje prepriča, da jo pokopljejo. Podkupijo brezdomeca, ga pošljejo v trgovino po alkohol in cigarete in se prvič v življenju napijejo. Marija gre počasi v pozabo, družčina pa kljub razpršenosti po fakultetah ne pozabi praznovati rojstnega dneva vsakega člana. Ob nekem srečanju se spogledajo ob pogledu na natararico, ki je podobna Mariji. Zavedajo se, da se oni spreminjajo, Marija pa bo ostala ista in jih bo vedno spominjala na njihov prehod iz otroštva v odraslost.

4.9 Včasih Mihael molči

Zgodbo pripoveduje prvoosebna pripovedovalka, natančneje tretješolka, ki živi v bogati in zelo verni družini z očetom, materjo, starejšo sestro osmošolko in mlajšim bratom. Oče je po poklicu odvetnik, mati pa je psihologinja. Prebivajo v veliki hiši z vrtom in bazenom. Pripovedovalka se ne razume z družinskimi člani. Brat je zelo razvajen in ji grdo nagaja, ker ima pri starših zaščito in jo ti vedno bolj kaznujejo kot njega. Pripovedovalka se v mislih pogovarja s svojim najboljšim prijateljem Mihaelom, ki je zaradi hude bolezni umrl. Pripovedovalkina sestra je zelo drugačna od pripovedovalke, je namreč zelo lepa, nikoli ne jezika, obenem pa je videti nekam žalostna, ukvarja se z baletom in igranjem klavirja. Na obisk prihajajo številni pomembni ljudje (nadškof, politiki ...), ki pripovedovalko strašno dolgočasijo. Pripovedovalka ima sobo zraven sestrine, zato včasih sliši sestrin jok in čuden kašelj. Nekoč je pripovedovalko zbudil sestrin krik, zato je šla k njej, da bi jo pomirila. Na postelji je zagledala jokajočo sestro, v kopalnici pa golega očeta. Pripovedovalki ni bilo jasno, zakaj oče ni potolažil jokajoče sestre, če pa ga sicer pretirano skrbi zanjo in kar naprej hodi zvečer k njej v sobo, da ponovita snov. Kasneje je imela sestra klavirski nastop, ki se je sprevrgel v katastrofo, tudi družinska kosila so bila grozna spričo usihajoče sestre. Mati jo je odpeljala k zdravniku, da ji je dal neke tablete, po koncertu pa so jo odvedli v sanatorij. Pripovedovalka je enkrat poskušala pred družinskimi znanci razjasniti sestrično obnašanje, govorila je o tisti noči, a oče se je gladko zlagal, da si je vse izmislila. Pripovedovalka se zaveda, da je v njeni družini nekaj hudo narobe in žalostno sprašuje Mihaela, kaj je to, a Mihael molči, ona pa se počuti jezno, nesrečno in osamljeno.

4.10 Zdaj spita ...

Zgodbo pripoveduje prvoosebni pripovedovalec, ki je serijski morilec. Dela v lekarni v manjšem turističnem mestu. Someščani ga kličejo gospod Pepi ter ga imajo za umirjenega in zanesljivega človeka. Sam zase meni, da je samotarski in ima zelo dobro mnenje o svojem pokojnem očetu. Njegovi naslednji tarči sta dve mladi turistki, katerih početje si ogleduje skozi okno lekarne. Med obiskom lekarne sta obe osorni, Pepi pa negoduje nad njuno nevljudnostjo, vseeno pa je sam do njiju prijazen in pokroviteljski. Svoje mesto ima za čudovito, vendar ne mara turistov, ki se mu zdijo malomarni in arogantni. Poleg tega ne razume staršev, ki dopuščajo otrokom, da se sami potikajo po svetu, kot na primer ti mladi dekleti. Kot da se ne bi zavedali nevarnosti noči in zlobnih ljudi. Dekleti ne najdeta prenočišča, zato se namenita prespati na hribčku ob pokopališču,

kar jima Pepi odločno odsvetuje. Onidve se sprva ne menita zanj in ga žalita. Ne zavedata se, da je bilo to mestece priča vrsti umorov. Prvič se je zgodilo pred dvajsetimi, zadnjič pred petimi leti, po navadi so umorjene mlade turistke. Storilca pa niso nikoli našli. Pepi želi pomagati dekletoma, zato pokliče naokrog, če je še kje kakšno prenočišče, a nazadnje ju vzame k sebi domov, kjer za nujne primere oddaja sobo in ima to dejavnost tudi prijavljeno in podprto s strani mesta. Tako dekleti uradno prijavi na policiji in ju odpelje k sebi domov. A od tam nikoli več ne odideta, ker ju Pepi umori. Očitno je, da mori takšne mladenke, ki ga spominjajo na njegovo mater in se ji tako maščuje, ker ga je zlorabljala.

4.11 Kaca

Zgodbo pripoveduje prvoosebni pripovedovalec, ki je že 23 let tajni vohun. Med prizori iz njegovega bližnjega spomina ni povezav, spominja se le posameznih drobcev. Je v hotelu in je na letalu, ne ve pa, kje natančno. Pravi, da vsaka njegova identiteta vsebuje drugačen jezik in govorico telesa, odvisno od dokumentov, ki jih ima pri sebi. V njegovem poklicu je ena največjih napak, če zaigrano identiteto zamenja s svojo pravo. Maja 2008 se nahaja v Buenos Airesu v restavraciji El Mirasol in išče H. S.-ja. Njegova naloga je raziskati teren, zbrati informacije, jih analizirati in pripraviti operacijo. V restavraciji spozna žensko, ki mu je všeč, a v svojem poslu se mora čustvom izogibati. Ženska mu sledi v Tel Aviv, kjer stanuje in ga ogori z njegovim pravim rojstnim imenom, ki ga sicer uporablja samo doma. Pravzaprav ne ve, katera verzija je resnična. Ali je pristal na letališču neznanega mesta ali je še vedno v najetem stanovanju v Buenos Airesu ali pa je doma v Tel Avivu in gleda samega sebe na televizijskem programu. Ali so posnetki na ekranu njegovi doživeti ali podtaknjeni spomini. Dobro pozna metodo brisanja spominov in okužbo z umetnimi spomini, s čimer hočejo uničiti njegovo integriteto in selektivni spomin.

5. Motivno-tematska analiza

»Motivi so vsebinske enote v besedni umetnini, sestavljene večidel iz snovno-materialnih prvin, tako da se te povezujejo med sabo v večje predmetne sklope, postavljene v okvir objektivnega časa in prostora. Motivi so torej lahko predmeti, liki, situacije, osebe, dogodki in podobno. [...] Bistvena značilnost je ta, da se lahko isti lik ali situacija ponavlja v spremenjeni podobi iz dela v delo« (Kos 2001: 80). »Medtem ko se motiv sestavlja iz snovno-materialnih prvin, ki so v njem

glavno, se tema tvori pretežno iz idejno-racionalnih in afektivno-emocionalnih elementov. V primerjavi z motivom je zato bolj »idejna«, »idealna«, »duhovna« ali »abstraktna« (2001: 82).

V šestih zgodbah se pojavi motiv smrti, in sicer v zgodbah *Jetrnik*, *Božič s Hirošijem*, *Vanda*, *Čas potem*, *Zdaj spita ...* in *Na terasi Marija*. V zgodbi *Jetrnik* pripovedovalec, znanstvenik, med vožnjo na mednarodni znanstveni simpozij zaradi prehitre vožnje, močnega naliva in nezbranosti umre v prometni nesreči. Po smrti se v obliki svojih jeter naseli v telo drugega moškega, ki ga kmalu označi za popolnega kretena in se ga želi čim prej znebiti. V zgodbi *Božič s Hirošijem* robotu po imenu Hiroši skoraj dokončno potečejo njegove funkcijske zmožnosti, serviserja ga kljub prošnjam lastnice obsodita na odpad in ji priporočita modernejše robote z novejšimi funkcijami. V zgodbi *Vanda* prvoosebni pripovedovalec zaradi ljubosumja in pijanske otopelosti ubije ljubico Vando, starejšo, neporočeno medicinsko sestro, ker raje verjame vaškim govoricam o Vandinem lahkoživem življenju kot sami Vandini. V zgodbi *Čas potem* pripovedovalkin mož umre v prometni nesreči in po njegovi nenadni smrti si ona očita slab, nerazumevajoč odnos z umrlim ter se zaveda, da se časa ne da več zavrteti nazaj in da bo morala od zdaj naprej živeti s tem. Bolj kot sama smrt jo bolijo grde besede, ki jih je namenila možu pred usodnim trenutkom. V zgodbi *Na terasi Marija* prostitutka Marija, ki buri domišljijo odraščajočih fantov iz sosednjih blokov, sklene svoje žalostno življenje s samomorom. Fantom, ki so jo občudovali, pa njena smrt pomeni prvo resničnejše soočenje s smrtjo, poleg tega pa za vedno zaznamuje njihov prehod iz otroštva v odraslost. V zgodbi *Zdaj spita ...* pripovedovalec, serijski morilec, ki živi v majhnem mestecu, že več let mori mlade turistke. Prvič se je zgodilo pred dvajsetimi, zadnjič pred petimi leti in zdaj umori še dve tuji mladenki. Nihče ne ve, da je morilec gospod Pepi, ki se skriva za masko prijaznega in ustrežljivega lekarnarja in v svojem domu celo oddaja sobe. Z umori se Pepi maščuje svoji materi, ki ga je v mladosti zlorabljala. V zgodbah *Jetrnik* in *Čas potem* literarni osebi doživita smrtno prometno nesrečo; v zgodbah *Vanda* in *Zdaj spita ...* so literarne osebe Vanda in mladi turistki umorjene; v zgodbi *Na terasi Marija* prostitutka Marija stori samomor; v zgodbi *Božič s Hirošijem* pa se sploh ne zgodi človeška, ampak robotova smrt.

V štirih zgodbah, *Vsiljivec*, *Božič s Hirošijem*, *Vanda*, *Na terasi Marija*, je prisoten motiv osamljene ženske. V zgodbi *Vsiljivec* kirurg prijateljuje z neporočeno, samosvojo žensko, ki živi sama v stanovanju, družbo ji dela le maček Thor. Med slednjim in lastnico obstaja zelo tesna vez.

In prav zato maček postane vir preprirov med žensko in kirurgom. Ženska se postavi na mačkovo in ne na ljubimčevo stran. V njenem stanovanju se moški menjavajo, maček pa ostaja. Očitno skuša ženska zadovoljiti svojo osamljenost z mačkovo družbo ali pa je vzrok samo v njej in se noče zares vezati. V zgodbi *Božič s Hirošijem* glavna junakinja živi čisto sama v stanovanju, če izvzamemo robota Hirošija. Ženska je v zvezi z moškim, ki mu mama in njegova družina pomenita več od nje, zato se glavna junakinja huduje nad čustveno nezrelim moškim in uteho za svojo osamljenost išče v robotu. Ker je slednjemu že skoraj potekla življenjska doba, se mu junakinja opravičuje, da ni poskrbela zanj, položi ga na svojo posteljo in mu potarna, da je utrujena od slabih partnerskih zvez. Sklene, da bo božič preživela kar z robotom, kateremu reče, da ga ima resnično rada. V zgodbi *Vanda* starejša, neporočena medicinska sestra Vanda živi sama v hiši z mačkami in psom ter vrtom. Ko spozna precej mlajšega moškega, se na začetku zagreje zanj, potem pa se mu vedno bolj oddaljuje. Vzrok je vse več nočnih izmen in nadur, poleg tega neguje svojo hudo bolno sestro, ki kasneje umre. Vanda se ne pogovori s svojim ljubimcem o njuni zvezi, on pa si ustvari napačen vtis o njeni odsotnosti in svojo žalost utaplja v alkoholu. V zgodbi *Na terasi Marija* se Marija preživlja kot prostitutka. Njena prisotnost pritegne skupino odraščajočih trinajstletnikov in povzroči neumestne, grde opazke fantovih očetov in zmerjanje fantovih mater. Čez čas Marija vedno več ostaja doma, iz njenega stanovanja je slišati vpitje, ona pa postaja vse bolj zanemarjena in brezvoljna. Očitno jo je žalostno in osamljeno življenje pripeljalo do samomora.

V šestih zgodbah najdemo motiv odnosa med žensko in moškim, te zgodbe so *Vsiljivec*, *Siromaki*, *Božič s Hirošijem*, *Vanda*, *Čas potem* in *Na terasi Marija*. V zgodbi *Vsiljivec* glavnega junaka, kirurga, mačja gospodarica že ob prvem srečanju povsem prevzame in ne traja dolgo, da se znajdeti v njenem stanovanju. Glavnemu junaku se zdi nova ljubimka nekaj posebnega, je zelo samosvoja in nepredvidljiva. Zna biti sebična in ranljiva hkrati. Noče je z nikomer deliti, niti z javnostjo ne, čeprav ni izključeno, da je vzrok tudi sramovanje. Kljub preprirovam zaradi njenega mačka ne zdrži dolgo brez nje. Zaveda se, da ga privlači tudi zato, ker se mu zdi tako oddaljena in nedosegljiva. Po koncu njunega razmerja se sprijazni, da jima resnejša zveza ni bila usojena. Očitno je ona pustila velik pečat v njegovem življenju, saj še čez leta, ko je že poročen z drugo žensko, premišljuje o mačji gospodarici. Ugotovi, da je za njun slab odnos preveč krivil mačka in premalo njo ter spozna, da se ni nikoli trudila za dolgotrajnejša razmerja in da ji je očitno ugajalo

samsko življenje. Mačja gospodarica je njun odnos jemala zelo lahkotno, ni se mu prilagajala, ampak je živela tako, kot je hotela. Mogoče je imela mačka le za izgovor, da je prekinila zvezo, ko se je te naveličala. V zgodbi *Siromaki* pripovedovalec hvali svojo ženo, češ da je ona edina oseba, ki ji povsem zaupa. Priznava ji, da se ni nikoli pritoževala in sitnarila, ko jim ni šlo. Vselej je podpirala svojega moža. Pripovedovalcu je všeč, da ima okus za umetnost, ker ne bi mogel biti z žensko, ki bi bila površna in nemarna. Prepričan je, da si takšno žensko, kot jo ima on, lahko vsak moški samo želi. Kakšen je odnos žene do pripovedovalca, ni razvidno. Očitno je, da mu v vsem ustreže in da mu ne povzroča težav. V zgodbi *Božič s Hirošijem* je glavna junakinja razočarana nad trenutno zvezo s 37-letnim moškim. Jezna je, ker imata zaradi svoje zaposlenosti premalo časa drug za drugega, pa še ko bi lahko bila skupaj, je on raje s svojo materjo in družino. Spominja se, da je bil med dopustom ljubosumen, ker da se je preveč razživila v družbi neznancev in jo je potem kaznoval z ignoranco, saj je užalila njegov ego. Na koncu ji je že vseeno zanj, četudi »crkne«. Razvidno je, da je moškemu več do družine oziroma da mu sploh ni do partnerice, saj je ni niti povabil k skupnemu družinskemu praznovanju božiča. Glede na to, da ima že 37 let in še vedno v vsem ustreže materi, je jasno, da je mamin sinček. V zgodbi *Vanda* pripovedovalec goji močna čustva do starejše ljubice Vande. V njem vzbuja močnejše občutke kot druge ženske. Kljub temu da se mu ponujajo mlajše ženske, primernejše njegovim letom, on ostaja naklonjen Vandini. Mogoče v njej vidi tudi nadomestno mater, saj se rad stisne ob njeno toplo telo. Ni mu vseeno, ko se ona začne oddaljevati od njega, vendar pa ji ne zaupa, saj verjame vaškim govoricam o njenem varanju. Sumničenja ga pripeljejo do alkoholizma in ta mu tako zamegli razum, da v navalu besa Vando umori. Kasneje se v zaporu kesa, ker ji ni verjel, da skrbi za svojo hudo bolno sestro in da ji je neupravičeno storil, kar ji je. Vandini je očitno sprva ugajala zveza, saj sta bila z mlajšim ljubimcem veliko skupaj, kmalu pa se je začela od njega odmikati. Mogoče je na ta način hotela, da bi jo zapustil ali pa je želela živeti samsko življenje. V zgodbi *Čas potem* imata pripovedovalka in njen mož že nekaj časa površinski odnos, ki se njej zdi kar normalen. Zaradi slabega počutja zavrača intimen odnos z njim pa tudi do njegove pozornosti in pogovora ji ni. Ko se usodnega jutra z možem hudo spreta, ji je kmalu žal, da je tako vzrojila. Ker jo ob pogledu na smejočo se družino preplavi žalost, je očitno, da ji ni vseeno, kako je z njenim zakonom. Načrtuje pogovor z možem po njegovi vrnitvi domov in čas za njune skupne počitnice. Vendar tega ne moreta uresničiti, ker mož umre. Zdaj je prepozno za kakršnekoli besede. Mož si je želel sprave z njo, hotel je navezati stik, a neuspešno. Očitno mu je veliko pomenila, saj je svoj

zadnji klic namenil prav njej. V zgodbi *Na terasi Marija* prostitutka Marija razburi domišljijo najstniških fantov. Častijo jo kot boginjo, si jo na nek način prisvojijo, se ji skušajo približati, preučujejo njeno ženstveno telo, ljubosumni so na druge moške in drug na drugega. Marija jih ima za neškodljive fante, kar tudi so, dovoli jim, da ji priskočijo na pomoč pri nošenju vrečk, vendar jih ne spusti v svoje stanovanje, čeprav si oni tega želijo. V nasprotju s fanti se njihovi očetje, tudi ob pomoči pijače, sprostijo in govorijo vulgarne šale na račun Marije prostitutke.

V petih zgodbah se pojavlja motiv odnosa med sinom/hčerjo in očetom/materjo, in sicer v naslednjih zgodbah: *Siromaki*, *Božič s Hirošijem*, *Na terasi Marija*, *Zdaj spita ...*, *Včasih Mihael molči*. V zgodbi *Siromaki* bi oče za svoji hčerki storil vse, kar pa mu omogočata tudi njegov denar in vpliv. Ko jima v šoli ni šlo, je njune učiteljice podkupil z denarjem, preveč etični učiteljici pa je zagrozil, da bo njegov znanec odpustil njenega sina iz podjetja, če ne bo popustila pri hčerkah. Preden je njegova najstarejša hčerka rodila, je direktorju porodnišnice daroval kuverto, da bo hčerka deležna najboljše oskrbe in da bo kasneje z dojenčkom v tej bolnišnici vedno sprejeta preko vrste. Da je pripovedovalcu res mar za družino, je pokazal tudi s tem, da si je za čas krize priskrbel dva računa v tujini, da njegovim hčerkam in vnukom ne bo ničesar manjkalo. Pripovedovalec na eni strani hčerki preveč štiti, na drugi strani pa sovraži svoje starše, čeprav jim je priskrbel mesto v domu. Starši sinu privoščijo neuspeh, že v otroštvu so mu namenjali le kritiko in kazen. V zgodbi *Božič s Hirošijem* se odnos med partnerjem glavne junakinje in njegovo materjo kaže kot odnos med posesivno materjo in maminim sinčkom. Mati ne prenese, da njen sin božiča prvič ne bi preživel s svojo prvo družino, zato se naredi bolno, samo da bi zadržala sina ob sebi, sinu pa je kljub že skoraj štiridesetim letom bolj do matere kot do partnerice. To kaže, da bo zaradi takšnega odnosa z materjo težko uspel v razmerju. V zgodbi *Na terasi Marija* najstniški fantje doživijo razočaranje, ko slišijo svoje očete govoriti vulgarne stvari o Mariji in ko slišijo še žaljive opazke svojih mater o Mariji. Takšno govorjenje njihovih staršev fante neprijetno preseneti in zelo razočara. Starši pa se s svojimi neizbranimi besedami res ne odlikujejo pred otroki. V zgodbi *Zdaj spita ...* Pepi goji zelo pozitiven odnos do svojega pokojnega očeta, o njem ima najboljše mnenje, skorajda ga že časti kot svetnika. Do svoje matere pa Pepi čuti najgloblje sovraštvo, ker ga je v mladosti zaradi očetove odsotnosti in brezbriznosti zlorabljal. Maščuje se ji tako, da mori mladenke, ki so ji podobne. V zgodbi *Včasih Mihael molči* imata oče in mati zelo dvoličen odnos do svojih otrok. Do edinega sina sta povsem

zaščitniška, čeprav krade in laže. Mlajšo hčer imata za grešnega kozla in jo kaznujeta za vse, tudi za tisto, česar ni kriva. Starejšo hčer pa častita kot največji družinski dragulj, ker da je zelo lepa, pametna, nadarjena za klavir in balet ter se neprestano dokazujeta z njo pred prijatelji in znanci. Mlajša hči, ki je brez starševske podpore in razumevanja, išče svoj prostor v družini z upiranjem in jezikanjem, stvari dela po svoje, kazni je ne ganejo. Kljub samo desetim letom ve, da je njen oče lažnivec in da je njena mati hinavka ter da je v njihovi družini nekaj hudo narobe. Starejša sestra trpi zaradi očetovih zlorab. Njeno zdravje peša, pošljejo jo celo v sanatorij. Oče ignorira dogajanje in vse prepušča ženi. Mati, ki je sicer psihologinja, pa noče pomagati svoji lastni hčerki, ampak se raje jezi nanjo, očita ji nehvaležnost in poudarja, da je v njihovi družini najpomembnejša ljubezen.

V štirih zgodbah, *Jetrnik*, *Siromaki*, *Program nacionalne obnove*, *Kaca*, je prisoten motiv razmerja med posameznikom in sistemom. V zgodbi *Jetrnik* je pripovedovalec podpisal dokument o darovanju organov, zato so njegova jetra po smrti darovali drugemu moškemu. »V neprizanesljivi kritiki znanstvenega tekmovanja v nabiranju točk se karierist nenadoma spremeni v tkivo, ki poskuša diagnosticirati svoj ustroj in stanje. »Posmrtna geografija« se kmalu izkristalizira v spoznanje, »vsajen v popolnega kretena«, in odpira širše vprašanje bivanja v napačnem telesu oziroma prisilnega sobivanja na telesni ravni, kar spet zajema večino medčloveških odnosov« (Kumerdej 2011: 165). V zgodbi *Siromaki* pripovedovalcu zaradi finančne krize propade podjetje in ob tem počasi izgublja še svoje premoženje. Za svoj finančni propad ne krivi samo krize, ampak tudi politiko. V zgodbi *Program nacionalne obnove* komisija z birokratskim jezikom uvaja nadzor nad prebivalci glede njihove uspešne oziroma neuspešne reprodukcije. »Zadeva bi bila smešna, če ne bi odsevala pogosto dejansko absurdne zakonodaje na področju avtorskih honorarjev in če ne bi bila podobna ideologiji in jezikovni zlorabi v tretjem rajhu« (2011: 164). V zgodbi *Kaca* družbeni sistem izkorišča tajnega vohuna z metodo brisanja spominov in z okužbo z umetnimi spomini, s čimer hočejo uničiti njegovo integriteto in selektivni spomin.

6. Jezikovno-slogovna analiza

V obravnavanih zgodbah nisem našla veliko retoričnih figur, kar je v skladu s tezo, da gre za kratke zgodbe, saj v teh običajno prevladuje pogovorni jezik, ki je preprost, neizumetničen.

Kadar v sintaksi ni opaziti ne enih [miselna sintaksa, sestavljena iz podredij z odvisniki] ne drugih [sintaksa s čustveno funkcijo, v kateri se povezujejo stavčni členi ali stavki z istimi vezniki ali brez njih] oblik, se zdi skladnja stilno nevtralna, indiferentna in na videz literarnoestetsko brezbarvna, vendar je tudi takšna skladnja lahko ravno s svojo nevtralnostjo posebnost samega stila (Kos 2001: 136).

V zgodbi *Jetrnik* so posebljena jetra, v zgodbi *Vsiljivec* maček Thor, v zgodbi *Božič s Hirošijem* pa robot Hiroši.

Pomanjševalnice so prisotne predvsem v zgodbi *Včasih Mihael molči*: Jezušček, angelčki, tigrček, kar ni nič nenavadnega, saj je prvoosebna pripovedovalka stara šele deset let.

Pripovedovalka uporablja veliko vulgarizmov. Znanstvenik v zgodbi *Jetrnik* negoduje nad svojim moškim gostiteljem z besedami jebenti, egoist zagovedni, tepec, kurci; kapitalist v zgodbi *Siromaki* se jezi na nevhvaležne delavce v času krize z izrazi: zajebavati, pizda, bubregi v loju, gnide ...

V zgodbi *Jetrnik* sem našla veliko terminoloških izrazov s področja kemije, biologije in medicine: proteini, nukleotidi, oktaedrski virusi, morula, blastocista, zigota, transplantacija, imunosupresivna zdravila, transfuzija krvi, skalpel ... V zgodbi *Program nacionalne obnove* se pogosto pojavljajo besedne zveze s pridevnikom reproduktiven: reproduktivna nacionalna obnova, reproduktivna funkcionalnost, reproduktivna forma, reproduktivna moč, reproduktivni material, reproduktivne raziskave, reproduktivni nameni, reproduktivni center, reproduktivno realizirana oseba, reproduktivni terapevt in drugi medicinski terminološki izrazi: matične in spolne celice, genski material, implantacija tkiv in organov, ciroza jeter, bazalna temperatura, antibiotiki ...

V vseh zgodbah, razen v *Čas potem* in *Kaca*, je mogoče na več mestih najti posamezne besede ali dele stavkov, ko so zapisani v ležečem tisku, kot da bi hotela avtorica izpostavljene dele poudariti.

Povedi so krajše in srednje dolge, sestavljene tudi iz zelo različnih veznikov, kar dokazuje naslednji odlomek.

Praznovanja njunih rojstnih dni, ki sem jih z ženino pomočjo prirajal na našem vrtu, so bila vedno dobro obiskana, in ko sem si ogledoval tiste otročiče, nekatere med njimi res bomo oblečene, medtem ko so se basali s hrano, ki je doma zagotovo niso gledali nikjer drugje kot zgolj na televiziji, mi je bilo prijetno pri srcu, saj sem jim omogočil nekaj, česar jim njihovi starši niso, jim ne morejo in jim niti ne bodo (Kumerdej 2011: 42).

7. Idejno-sporočilna analiza

Konci večine obravnavanih zgodb vsebujejo moralno poanto, ne glede na to, ali so odsekani ali zaokroženi. To dejstvo ne potrjuje teze, da gre za zbirko kratkih zgodb, saj za to kratko literarno vrsto ni značilno, da bi imela moralno poantiran konec (prim. Žbogar 2007). To je bolj običajna značilnost novele (prav tam).

V zgodbi *Jetrnik* se znanstvenik v obliki samozavedajočih se jeter sprašuje o pomenu življenja in smrti ter nazadnje ugotovi, da sploh ne ve več, kaj je eno in kaj drugo. V zgodbi *Vsiljivec* glavni junak ugotavlja, da mačji gospodarici ustreza, da ni dolgo v razmerju z moškim, ker je raje sama z mačkom. V zgodbi *Siromaki* kapitalist poudarja, da je treba vedno predvidevati slabe stvari v prihodnosti in se zato nanje v času blaginje tudi ustrezno pripraviti. On se je, saj ima kljub trenutno propadlemu podjetju in izgubi večine premoženja dva računa v tujini, poleg tega pa ima že pripravljeno vizijo, kako ponovno uspeti. V zgodbi *Program nacionalne obnove* predsednik komisije meni, da je družina za človeka zelo pomembna, da z njo ne poskrbi samo za reprodukcijo svojega naroda, ampak ob njej postane manj egoističen oziroma bolj občutljiv za druge. V zgodbi *Božič s Hirošijem* glavna junakinja ugotovi, da je srečnejša z robotom kot starejšim, čustveno nedozorelim moškim, ki mu je bolj mar za mater kot pa za partnerico. Ženska svojemu robotu potoži, da je utrujena od slabih partnerskih zvez in da je on mnogo boljši moški od resničnih moških. V zgodbi *Vanda* se glavni junak kesa za umor svoje ljubice Vande in se zaveda, da je storil grozno napako, ker ji ni verjel ter da sta mu pijača in ljubosumje povsem zameglila razum, kar ga je pripeljalo do umora. V zgodbi *Čas potem* glavna junakinja obžaluje, da je možu pred njegovo tragično smrtjo izrekla neprimerne besede in da mu ni namenila besed, ki bi mu jih morala. Tako jo bolj kot sama smrt boli pomen izrečenih besed. V zgodbi *Na terasi Marija* fantom, ki so občudovali Marijo, njena smrt pomeni njihovo prvo resnično srečanje s smrtjo in hkrati tudi njihov prehod iz otroštva v odraslost. V zgodbi *Včasih Mihael molči* se glavna junakinja kljub samo desetim letom dobro zaveda, da Mihaela, s katerim se pogovarja, sploh ni več med živimi in da je v njeni družini nekaj hudo narobe.

8. Pripovedovalec

Pripovedovalca obravnavamo s treh različnih vidikov: glede na osebo (prvoosebni, drugoosebni ali tretjeosebni pripovedovalec), glede na perspektivo (avktorialni, personalni ali virtualni pripovedovalec), glede na način pripovedovanja (lirski, dramski ali epski pripovedovalec) (Literatura 2009: 340). Poznamo tudi t. i. nezanesljivega pripovedovalca, ki je lahko nezanesljivi poročevalec, nezanesljivi razlagalec ali nezanesljivi presojevalec (Harlamov 2010).

Pripovedovalec glede na osebo: od enajstih zgodb kar v osmih (*Jetrnik, Siromaki, Vanda, Čas potem, Na terasi Marija, Včasih Mihael molči, Zdaj spita ..., Kaca*) nastopa prvoosebni pripovedovalec, samo v treh (*Vsiljivec, Program nacionalne obnove, Božič s Hirošijem*) pa tretjeosebni pripovedovalec. V vlogi prvoosebnega pripovedovalca v šestih zgodbah (*Jetrnik, Siromaki, Vanda, Na terasi Marija, Zdaj spita ..., Kaca*) nastopa moška oseba, v dveh (*Čas potem in Včasih Mihael molči*) pa ženska oseba.

Kos navaja, da sta prvoosebna in tretjeosebna pripoved najstarejši in najbolj razširjeni. »Najti ju je že v starih orientalskih literaturah, na primer v egipčanski, pa tudi v antičnih romanih [...]« (2001: 103). Tretjeosebni pripovedovalec je bil značilen v junaški epiki antike, srednjega veka in renesanse, prvoosebni pripovedovalec pa se je pojavljal v pikaresknih, dnevniških in pisemskih romanih novega veka. Kos ugotavlja, da sta tako tretjeosebni kot prvoosebni pripovedovalec pogosta v sodobnem pripovedništvu in da uporaba različnega tipa pripovedovalca »ni odvisna od zgodovinskega razvoja pripovedništva in njegovih duhovnorazvojnih podlag, ampak od obsega snovi, razčlenjenosti zgodb, številčnosti oseb, dogodkov in stanj« (2001: 104).

Avktorialni pripovedovalec pripoveduje tako, kot da vé za pravi smisel, pomen in s tem za resnico o resničnosti, ki jo ustvarja s svojo pripovedjo. To ne pomeni, da je »vseveden«, pač pa da ima njegova pripoved trdno podlago v nekem splošnem pojmovanju, kaj je resnica, ki zaobjemlje človeško življenje in mu daje nesprejemljiv smisel. [...] Te vrste pripovedovalca je mogoče najti v tradicionalnem verzem in proznem pripovedništvu, pri Homerju, Danteju, Cervantesu in Fieldingu, pa tudi v romantičnih pesnitvah in romanih, v realizmu in naturalizmu 19. stoletja (2001: 104).

Avktorialni pripovedovalec nastopa v zgodbah *Vsiljivec, Program nacionalne obnove* in *Božič s Hirošijem*.

Personalni pripovedovalec pripoveduje s stališča pripovednih oseb, njihovih izkušenj, zaznav in predstav. Njegovo gledišče je postavljeno v posamezno zavest, zato lahko posreduje samo vsebine svoje subjektivne resničnosti, hote pa

opušča poskuse, kako postaviti takšno izkustvo pod splošno veljavno resnico, enoten smisel in nesprejemljiv pomen. Takega pripovedovalca je začela uporabljati že poznorealistična proza 19. stoletja od Flauberta do Henryja Jamesa naprej, popolnoma se je razmahnil z modernističnim pripovedništvom Joycea, Prousta, Kafke, Virginije Woolfove in drugih (2001: 104–105).

Personalni pripovedovalec je prisoten v naslednjih zgodbah: *Siromaki*, *Čas potem*, *Na terasi Marija*, *Zdaj spita ...* in *Včasih Mihael molči*.

Nezanesljivi pripovedovalec, ki »je rezultat kompleksnih procesov, ki se odvijajo v dejanju literarne komunikacije med avtorjem in njegovim kontekstom, literarnim delom, njegovim kontekstom in njegovim implicitnim avtorjem v pomenu dela kot celote ter bralcem in njegovim kontekstom« (Harlamov 2010: 33), prevladuje v večini zgodbe *Jetrnik*, ko umrli znanstvenik živi samo še v obliki samozavedajočih se jeter; v drugem delu zgodbe *Vanda*, ko prvoosebni pripovedovalec postane alkoholik in se ne zaveda svojega morilskega dejanja; v celotni zgodbi *Kaca*, ko je tajni vohun izpostavljen metodi brisanja spominov in okužbi z umetnimi spomini.

Pripovedovalec glede na način pripovedovanja: v osmih zgodbah nastopa lirski pripovedovalec, in sicer v zgodbah *Jetrnik*, *Siromaki*, *Vanda*, *Čas potem*, *Na terasi Marija*, *Včasih Mihael molči*, *Zdaj spita ...* in *Kaca*. »V lirski pripovedi je v ospredju notranja resničnost neke osebe, njena zavest ali subjektivnost« (Kos 2001: 106). V zgodbah *Vsiljivec* in *Božič s Hirošijem* je prisoten epski pripovedovalec. »O epskem pripovedovalcu je mogoče govoriti takrat, ko pripoveduje o vseh plasteh resničnosti, ki jih lahko zaobseže pripovedništvo, in to vzporedno ali drugo za drugim: o notranji resničnosti pripovednih oseb, o njihovi subjektivnosti, kadar se objektivira v zunanji monolog in dialog, ter končno o zunanji stvarnosti, v katero so te osebe s svojimi dejanji in stanji postavljene« (2001: 106). Zgodba *Program nacionalne obnove* je sestavljena iz samih dialogov. »V dramski pripovedi stopa v ospredje monolog oziroma dialog pripovednih oseb, ki ni samo notranji, ampak ga lahko razumemo kot glasnega ali zunanjega« (2001: 106).

9. Začetek in konec zgodbe, karakterizacija literarnih oseb, število dogodkov in besed

Začetek zgodbe *Jetrnik* je *in medias res*, konec zgodbe pa zaokrožen in moralno poantiran. Glavni literarni osebi sta prvoosebni pripovedovalec – znanstvenik in moški gostitelj, stranske pa gostiteljeva žena in medicinsko osebje, omenjeni so tudi pripovedovalčeva družina, laboratorijska

tehnika in znanstvena srenja. Pripovedovalec ima bolj skopo posredno karakterizacijo kot znanstvenik in kot samozavedajoča se jetra. Kot znanstvenik je vznemirjen, silovito ambiciozen, nepreviden; v vlogi jeter pa je jezen, besen, poln načrtov o tem, kako uničiti svojega moškega gostitelja, ki ga opisuje z naslednjimi besedami: ves dan hodi po stanovanju, gleda televizijo, govori neumnosti, je versko blazen, kadi. Njegova žena pa je nerazumljivo razumevajoča do moža in mu v vsem ustreže. Vzrok dogodka je smrtna prometna nesreča, posledica pa naselitev v moškem gostitelju v obliki samozavedajočih se jeter. Približno število besed v zgodbi je 3080.

Začetek zgodbe *Vsiljivec* je *in medias res*, konec pa zaokrožen in moralno poantiran. Glavne literarne osebe so glavni junak – estetski kirurg, njegova intimna prijateljica oziroma mačja gospodarica in maček Thor, stranske osebe pa skupni kolega, kirurgova žena in hči. Karakterizacija glavnega junaka je samo izčrpno posredna: njegovo vedenje do mačka izraža ljubosumnost, posesivnost, tekmovalnost, pravzaprav postane takšen kot maček; do svoje ljubimke goji močna čustva, ne zdrži dolgo brez njene prisotnosti, noče se z njo pojavljati v javnosti, ampak jo hoče zavarovati pred zunanostjo oziroma ga je sram, da bi se kazal z njo. Mačja gospodarica ima izčrpno tako neposredno kot posredno karakterizacijo. Je neporočena, premočne postave, neurejena, brezokusno oblečena, nemarnega obnašanja. Ima mačje oči, nepopoln mehke obraz, temno plave lase, temen zven glasu. Na začetku razmerja s kirurgom je odprta in sproščena, kmalu pa postane nedostopna in nepredvidljiva. Nasploh je zelo samosvoja, nepričakovano bruhne v smeh ali pa se zapre kot školjka. Je hkrati mračna in sebična ter krhka in zelo občutljiva. Vzrok enega dogodka je kirurgovo srečanje s kolegom, posledica pa srečanje mačje gospodarice. Vzrok drugega dogodka je prepir med kirurgom in mačjo gospodarico zaradi mačkovega izginotja, posledica pa konec njunega razmerja. Približno število besed v zgodbi je 5760.

Začetek zgodbe *Siromaki* je *in medias res*, konec pa odsekan in moralno poantiran. Literarne osebe so prvoosebni pripovedovalec – kapitalist, njegova žena, njegova oče in mati, mlad umetnik, omenjeni so pripovedovalčevi hčerki in vnuki, poslovni partnerji in delavci. Karakterizacija pripovedovalca je izčrpno posredna: zelo je ponosen na družino in svoje dosežke, pošten in hkrati zahteven do delavcev, zelo ustrezljiv do hčera, spoštljiv do žene, visoko ceni denar, najraje ima umetnost, je neprizanesljiv do nelojalnih ljudi, vedno hoče doseči svoje.

Pripovedovalčeva žena (posredna karakterizacija) je po moževih besedah edina oseba, ki ji povsem zaupa, nikoli se ni pritoževala in sitnarila, vedno je podpirala moža, ima okus za umetnost, skratka, takšno žensko si lahko vsak moški samo želi. Pripovedovalčevi starši (kar izčrpna posredna karakterizacija) so po sinovem mnenju nevhaležni, čeprav jim je priskrbel prostor v domu za ostarele, hkrati pa mu privoščijo finančni neuspeh. Oče ni sinu nikoli v življenju nudil podpore, namesto pohvale in nagrade je bil sin deležen le ponižanj in kazni; mati pa je še bolj prefinjeno surova in zlobna kot oče. Karakterizacija mladega umetnika je tako neposredna kot posredna. Obut je v ponošene čevlje, stisk roke sprva čvrst, kasneje mlačen. Je eden najbolj talentiranih umetnikov iz svoje generacije, samozavesten, velikopotezen, odločen, prepirljiv in kot se izkaže tudi podkupljiv in pripravljen prezreti prejšnje vrednote. Vzrok dogodka je svetovna finančna kriza, posledica pa propad pripovedovalčevega podjetja in izguba premoženja. Približno število besed v zgodbi je 5400.

Začetek zgodbe *Program nacionalne obnove* je *in medias res*, konec pa odsekan in moralno poantiran. Glavne literarne osebe so predsednik komisije, medicinski izvedenec, izvedenka za pravno-socialna razmerja, praktikant, pisateljica, mlad par. Pri vseh osebah je mogoče na podlagi dialoga razbrati predvsem njihovo posredno karakterizacijo. Predsednik komisije je nepopustljiv, sarkastičen, zajedljiv, očitajoč, pokroviteljski, pomen programa nacionalne obnove postavlja pred vse. Medicinski izvedenec se obnaša tako kot njegov nadrejeni, predsednik komisije. Izvedenka za pravno-socialna razmerja vsaj poskuša pomagati kandidatom, ima majhno stanovanje in štiri otroke, ves čas je polno zaposlena in sploh ne ve več, kaj so prave počitnice. Praktikant je po besedah predsednika komisije lenuh, preveč tipka po mobitelu, sicer pa je tih, zadržan, negotov, ustrahovan, v prihodnosti naj bi načrtoval otroka. Pisateljica je stara 43 let, ima slab dohodek, preživela je neuspešno razmerje in depresijo, komisiji se neuspešno upira. Par pri tridesetih letih ima težave z zanositvijo, sicer pa se prav tako ne zna uspešno zoperstaviti komisiji. Dogodkov ni, le pripetljaji. Celotna zgodba sestoji iz dialogov. Približno število besed v zgodbi je 3450.

Začetek zgodbe *Božič s Hirošijem* je *in medias res*, konec pa odsekan in moralno poantiran. Glavne literarne osebe so glavna ženska oseba, serviserja in robot Hiroši, stranska oseba prijateljica po telefonu, omenjena sta fant glavne junakinje in fantova mati. O glavni junakinji na podlagi odnosa do fanta in robota izvemo njeno posredno karakterizacijo: svojega fanta zaničuje,

ker mu je več do matere in družine kot do nje, vseeno ji je, če »crkne«; do robota je sprva osorna in ukazovalna, ko pa se izkaže, da propada, pa postane zaščitniška do njega, potoži mu o slabem odnosu s fantom, stisne se k njemu, opraviči se mu in mu reče, da ga ima rada ter sklene z njim preživeti božič. Karakterizacija fanta glavne junakinje ni tako izčrpna: star je skoraj 37 let, po poklicu internist, mamin sinček, polno zaseden, raje je s svojo družino kot z dekletom. Njegovo mater glavna junakinja označi za spletkarsko posesivno veščo. Serviserja sta podjetna, saj hočeta glavni junakinji prodati novega robota in posmehljiva do nje, ker ima robota. Vzrok dogodka je skorajšnji robotov propad, posledica pa, da bo lastnica božič preživela z njim. Približno število besed v zgodbi je 2100.

Zgodba *Vanda* se začne *in medias res*, konec pa je odsekan in moralno poantiran. Glavni literarni osebi sta prvoosebni pripovedovalca in Vanda, omenjeni so sosed, vaščani v gostilni in Vandina sestra. Vanda ima precej izčrpno tako posredno kot neposredno karakterizacijo. Je starejša, neporočena ženska sredi štiridesetih, prej je dvakrat živela z moškim, nima otrok, le tri mačke in psa, po poklicu je medicinska sestra, med ljudmi je priljubljena. Je prijazna, redkobesedna, ima obdobja popolnega mirovanja in predanega dela, ko je zdoma dan in noč. Ima mehko polno postavo in obraz brez gub. O neposredni in posredni karakterizaciji pripovedovalca je mogoče najti naslednje: star je približno trideset let, prej je živel v domu za delavce, potem se je preselil k Vandini, po službi opravlja priložnostna dela, rad se povesele v gostilni, ponujajo se mu mlajše punce, a on ima rad Vando, verjame grdim vaškim govoricam o njej, češ da ga vara, postane ljubosumen, posesiven, nezaupljiv, kar ga pripelje do alkoholizma, to pa do tega, da umori Vando. Vzrok dogodka je pripovedovalčevo ljubosumje in alkoholizem, posledica pa Vandin umor. Približno število besed v zgodbi je 2600.

Zgodba *Čas potem* se začne *in medias res*, konec pa je zaokrožen in moralno poantiran. Glavni literarni osebi sta prvoosebna pripovedovalka in njen mož, omenjena sta še njuna otroka. Pripovedovalkina karakterizacija je posredna in ne preveč izčrpna: je poročena, ima dva otroka, zadnje mesece se slabo počuti zaradi glavobolov in vrtoglavic, njen odnos z možem je vse bolj površinski, noče njegove nežnosti in pozornosti, znese se nad njim. Mož si želi ženine bližine, hoče se pogovoriti z njo, po njeni grobi zavrnitvi se ji izogne. Vzrok dogodka je prepir med

zakoncema in možev odhod, posledica pa moževa smrtna prometna nesreča. Približno število besed v zgodbi je 1800.

Zgodba *Na terasi Marija* se začne *in medias res*, konec pa je zaokrožen in moralno poantiran. Glavne literarne osebe so Marija, prvoosebni pripovedovalec in njegovi prijatelji, stranske osebe pa očetje in matere fantovske družine, Marijini obiskovalci in brezdomec Džon. Marijina posredna in neposredna karakterizacija je precej natančna. Stanuje v stanovanju v šestem nadstropju, stara je 37 let, ima temno rjave lase in svetlo modre oči, njeno gibanje je počasno in zibajoče, gola se sprehaja po stanovanju, nima avta. Čez čas postaja alkoholičarka, zanemarjena in nesrečna, na njenem telesu so vidne sledi nasilja, iz njenega stanovanja se slišita bučna glasba in vpitje. Odloči se za samomor. Pripovedovalec in prijatelji so stari 13 let, ob Mariji se jim razvname fantovska domišljija, ves čas se smukajo okrog nje, ji pomagajo pri nošenju vrečk, se zoperstavijo grdim opazkam svojih očetov in mater o njej, po Marijinem samomoru se prvič napijejo. Starši fantov se vulgarno izražajo o Mariji. Vzrok dogodka je Marijino razuzdano življenje, posledica pa njen samomor. Približno število besed v zgodbi je 4540.

Zgodba *Včasih Mihael molči* se začne je *in medias res*, konec pa je zaokrožen in moralno poantiran. Glavne literarne osebe so prvoosebna pripovedovalka, oče, mati, starejša sestra, stranski osebi pa mlajši brat, varuška in hišna pomočnica Mara ter teta. O vseh članih družine razberemo veliko podatkov o posredni in neposredni karakterizaciji. Pripovedovalka hodi v tretji razred, vedno je bolj kaznovana kot sestra in brat, starši jo imajo za najbolj problematično, je uporniška in jezikava, rada se igra s tetinimi živalmi, boji se smrti, pogovarja se z mrtvim prijateljem Mihaelom, ve, da je v njeni družini nekaj hudo narobe. Brat ima veliko zaščito pri starših, je prava mala hudoba, saj krade, muči živali in laže. Sestra hodi v osmi razred, je zelo lepa, ima rjave skodrane lase, nikoli ne jezika, vedno je malo žalostna, pleše balet in igra klavir, zaradi očetovih zlorab psihično in fizično zboli. Oče je uspešen odvetnik, zelo pameten, zlorablja najstarejšo hčer, je lažnivec. Mati je psihologinja, precej debela, verna, hlini, da je v družni vse v redu. Starši ustvarjajo videz srečne družine pred svojimi pomembnimi prijatelji in znanci, neprestano hvalijo lepoto in bistrost najstarejše hčere. Teta je pred nesrečo delala v pisarni in je veliko potovala, po nesreči pa ne more več brati in pisati, preselila se je iz mesta na kmetijo, kjer ima živali, pomaga ji prijateljica, ki živi pri njej. Svoji mlajši nečakinji je včasih nosila darila s

potovanj. Vzrok dogodka je očetova zloraba, posledica pa hčerkino fizično in psihično pešanje. Približno število besed v zgodbi je 5310.

Zgodba *Zdaj spita ...* se začne *in medias res*, konec pa je odsekan. Glavne literarne osebe so prvoosebni pripovedovalec – gospod Pepi in mladi turistki. Karakterizacija gospoda Pepija je izčrpno posredna in neposredna: je starejši moški, živi v majhnem turističnem mestu, po poklicu je apotekar, ne mara turistov v svojem mestu, neotesanosti in vsiljive bližine, čudi se staršem, ki pustijo mlade otroke same v svet, je zanesljiv in umirjen, ljudje mu zaupajo, rad priskoči na pomoč, skuša biti vljuden do turistk, je užaljen, ker se turistki norčujeta iz njega. Svojega očeta ima v zelo lepem spominu in ga nadvse časti, svojo mater pa sovraži, ker ga je kot otroka zlorabljala. V resnici je serijski morilec, odgovoren za več umorov v svojem mestu. Karakterizacija turistk je skopa: nista stari več kot dvajset let, ena je kodrolasa, druga rdečelasa, sta nevljudni, grobi, napeti, posmehljivi. Vzrok dogodka je materina zloraba, posledica pa umori turistk oziroma mladih deklet. Približno število besed v zgodbi je 3600.

Začetek *Kaca* se začne *in medias res*, konec pa je odsekan. Glavna literarna oseba je prvoosebni pripovedovalec – tajni vohun, ki ima več različnih imen: Kace, Jonatan Reuven, Vladimir. Njegova karakterizacija je zelo skopa. S svojim delom se ukvarja že 23 let. Med prizori iz njegovega bližnjega spomina ni povezav, vsaka identiteta zahteva drugačen jezik in govornico telesa. Dobro pozna metodo brisanja spominov in okužbo z umetnimi spomini. Opisane so tudi ženske, ki jih srečuje na svojih potovanjih, podana je njihova neposredna karakterizacija: belopolta in rdečelasa ženska sredi tridesetih; obilna in črnolasa ženska sredi petdesetih; elegantna ženska pri štiridesetih, ne ravno lepa, ima podolgovat obraz in mehek glas. Poleg žensk so omenjene tudi osebe z inicialkami J. P., A. W., S. D., H. S. in L. D. Ni dogodkov, opisani so samo pripetljaji. Približno število besed v zgodbi je 2830.

10. Sklep

V svojem diplomskem delu sem motivno-tematsko, jezikovno-slogovno in idejno-sporočilno analizirala enajst zgodb zbirke *Temna snov* Mojce Kumerdej. Za posamezno besedilo sem preverila tudi tip pripovedovalca, začetek in konec zgodbe, število in karakterizacijo literarnih

oseb, prisotnost dogodkov oziroma pripetljajev in predzgodbe ter približno število besed v posamezni zgodbi.

Ugotavljam, da se v besedilih pojavljajo motiv smrti (*Jetrnik, Božič s Hirošijem, Vanda, Čas potem, Zdaj spita ...*, *Na terasi Marija*), osamljene ženske (*Vsiljivec, Božič s Hirošijem, Vanda, Na terasi Marija*), odnosa med žensko in moškim (*Vsiljivec, Siromaki, Božič s Hirošijem, Vanda, Čas potem, Na terasi Marija*), odnosa med sinom/hčerjo in očetom/materjo (*Siromaki, Božič s Hirošijem, Na terasi Marija, Zdaj spita ...*, *Včasih Mihael molči*) ter odnosa med posameznikom in sistemom (*Jetrnik, Siromaki, Program nacionalne obnove, Kaca*). Iskala sem takšne motive, ki se pojavljajo v vsaj štirih obravnavanih zgodbah. Vse obravnavane zgodbe se ukvarjajo z bivanjsko temo, prisotni sta tudi družinska in ljubezenska tema.

Pri jezikovno-slogovni analizi sem ugotovila, da ni veliko retoričnih sredstev. V treh zgodbah (*Jetrnik, Vsiljivec, Božič s Hirošijem*) so prisotne posebitve človeškega organa, živali in robota. V zgodbi *Včasih Mihael molči* so tudi pomanjševalnice. Uporabljenih je kar nekaj vulgarizmov (*Jetrnik, Siromaki*) in terminoloških izrazov, predvsem z medicinskega področja (*Jetrnik, Program nacionalne obnove*). Povedi so krajše in tudi daljše, vsebujejo precej različne veznike. Jezik je sicer preprost, pogovoren in ritmičen.

Z idejno-sporočilno analizo sem obravnavala, ali imajo konci zgodb moralno poanto. Ugotovila sem, da jo večinoma imajo, ne glede na to, ali so konci sicer odsekani ali zaokroženi. Med zgodbe, ki nimajo moralnega konca, sem uvrstila samo *Zdaj spita ...* in *Kaco*.

Pripovedovalca sem analizirala glede na osebo (prvoosebni, drugoosebni ali tretjeosebni pripovedovalec), glede na perspektivo (avktorialni, personalni ali virtualni pripovedovalec) in glede na način pripovedovanja (lirski, dramski ali epski pripovedovalec). V določenih besedilih sem prepoznala tudi t. i. nezanesljivega pripovedovalca. Glede na osebo v kar osmih (*Jetrnik, Siromaki, Vanda, Čas potem, Na terasi Marija, Zdaj spita ...*, *Včasih Mihael molči, Kaca*) od enajstih zgodb nastopa prvoosebni pripovedovalec, od tega v šestih (*Jetrnik, Siromaki, Vanda, Na terasi Marija, Zdaj spita ...*, *Kaca*) od osmih zgodb vlogo prevzame moška literarna oseba. Glede na perspektivo personalni pripovedovalec prevladuje pred avktorialnim in nezanesljivim

pripovedovalcem, saj je prisoten v šestih zgodbah (*Siromaki, Čas potem, Na terasi Marija, Zdaj spita ..., Včasih Mihael molči*). Glede na način pripovedovanja je najpogostejši lirski pripovedovalec pred epskim in dramskim, saj nastopa v osmih zgodbah (*Jetrnik, Siromaki, Vanda, Čas potem, Na terasi Marija, Včasih Mihael molči, Zdaj spita ..., Kaca*).

Vsi analizirane zgodbe se začnejo *in medias res*, pri ugotovitvi koncev pa sem bila kdaj tudi v dilemi, ali je odsekan ali zaokrožen. Šestim zgodbam (*Siromaki, Program nacionalne obnove, Božič s Hirošijem, Vanda, Zdaj spita ..., Kaca*) sem določila odsekan konec, ostalim pa zaokroženega. V zgodbah (*Jetrnik, Vsiljivec, Siromaki, Vanda, Čas potem, Zdaj spita ..., Kaca*) nastopajo od ene do tri glavne osebe, sicer pa štiri, v zgodbah *Program nacionalne obnove* in *Na terasi Marija* so več kot štiri glavne osebe. Karakterizacija oseb je predvsem posredna, vendar je pri glavnih junakih (ne nujno vseh) v šestih zgodbah (*Vsiljivec, Siromaki, Vanda, Na terasi Marija, Včasih Mihael molči, Zdaj spita ...*) karakterizacija precej natančna tako posredno kot tudi neposredno. V skoraj vseh obravnavanih zgodbah so v ospredju dogodki, vendar po navadi eden ali največ dva, le v treh zgodbah (*Program nacionalne obnove, Zdaj spita ..., Kaca*) so prisotni le pripetljaji. Predzgodb nisem našla.

Zgodbe se glede na obseg besed razlikujejo. Ena zgodba (*Čas potem*) vsebuje pod 2000 besed, tri zgodbe (*Božič s Hirošijem, Vanda, Kaca*) pod 3000, tri zgodbe (*Jetrnik, Program nacionalne obnove, Zdaj spita ...*) pod 4000, ena zgodba (*Na terasi Marija*) pod 5000 in tri zgodbe (*Vsiljivec, Siromaki, Včasih Mihael molči*) pod 6000 besed.

Pri analizi besedil zbirke *Temna snov* sem ugotovila, da obravnavana besedila štejejo od najmanj 1800 do največ 5760 besed. Pri tem je potrebno upoštevati, da so ti izračuni samo približni. Vse obravnavane zgodbe imajo začetek *in medias res*, približno ena polovica koncev je odsekanih in druga polovica zaokroženih. Poleg tega imajo večinoma vsi konci moralno poanto. V ospredju obravnavanih zgodb je po navadi en dogodek, ki se presenetljivo obrne. V večini zgodb nastopajo največ tri literarne osebe, lahko tudi štiri ali več. Karakterizacija oseb je večinoma dobro upoštevana, najbolje je zastopana posredna, sicer pa je nekaj glavnih oseb, ki so opisane z obema karakterizacijama. Glede na ugotovitve lahko rečem, da gre bolj za zbirko novel kot kratkih zgodb.

Preden sem prvič prebrala zbirko *Temna snov*, sem že glede na naslov dela pričakovala, da bodo besedila obravnavala žalostno, težko, skratka negativno življenjsko stran. Ob različnih analizah zgodb, ko sem morala knjigo večkrat prebrati, sem spoznala, da besedila pravzaprav ne pripovedujejo nič posebej nevsakdanjega, da gre pravzaprav za zgodbe, ki so povsod okrog nas, čeprav se, ali ne odvijajo neposredno pred našimi očmi ali pa se jim največkrat skušamo izogniti, kljub temu da žrtve nismo mi.

Mojca Kumerdej je aprila 2012 v Buenos Airesu na enem izmed literarnih večerov, kjer so sodelovali nekateri avtorji Študentske založbe, po prebrani zgodbi *Včasih Mihael molči* na vprašanje, zakaj imajo njene zgodbe toliko krutosti in bolečine, odgovorila, da »»jo vprašanje, ki ga sicer sliši pogosto, malo čudi, saj se vendar večina klasike od Babilona in antike ukvarja prav s krutostjo, z bivanjskimi robovi. Zato se tudi sama lotevam tistih trenutkov, ko pred človeka stopijo ključna bivanjska vprašanja, o življenju, njegovem koncu, začetku, smislu, nesmislu, o sreči, sovraštvu, zavisti, osamljenosti, ljubezni ...«« (Milek 2012: 20).

11. Viri in literatura

Aljoša Harlamov: Nezan esljivi pripovedovalec v sodobnem slovenskem jeziku. *Jezik in slovstvo* 55/1–2 (2010). 33–46.

Miran Hladnik: *Slovenski zgodovinski roman*. Ljubljana: Znanstvena založba FF, 2009.

Janko Kos: *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS, 2001.

Janko Kos et al. *Literatura: leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2009.

Mojca Kumerdej: *Temna snov*. Ljubljana: Študentska založba, 2011.

Vesna Milek: Mesto knjig, tanga, mrežastih nogavic. *Sobotna priloga* 54/108 (2012). 20–22.

Alenka Žbogar: *Kratka proza v literarni vedi in šolski praksi*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo, 2007.

<http://www.festival-fabula.org/2012/avtorji-in-knjige/mojca-kumerdej> (Dostop 15. 9. 2012.)

http://www.vilenica.si/2006/mojca_kumerdej.html (Dostop 15. 9. 2012.)

http://www.bukla.si/?action=clanki&article_id=1330 (Dostop 15. 9. 2012.)

12. Povzetek

Zbirka *Temna snov* Mojce Kumerdej vsebuje enajst zgodb, ki opisujejo različne dogodke iz vsakdanjega življenja in se osredotočajo na njegovo negativno podobo. Z motivno-tematsko analizo sem našla motiv smrti, osamljene ženske, odnosa med žensko in moškim, odnosa med sinom/hčerjo in očetom/materjo ter odnosa med posameznikom in sistemom. Med jezikovno-slogovno analizo sem ugotovila, da zgodbe ne vsebujejo veliko retoričnih sredstev. V nekaterih zgodbah so prisotne poosebitve, pomanjševalnice, vulgarizmi in terminološki izrazi. Povedi so krajše in tudi daljše, vsebujejo precej različne veznike. Jezik je preprost, pogovoren in ritmičen. Pri idejno-sporočilni analizi sem obravnavala moralno poantirane konce zgodb. Večina zgodb ima takšen konec. Pripovedovalca sem analizirala glede na osebo, perspektivo in način pripovedovanja. Glede na osebo je najpogostejši prvoosebni pripovedovalec, glede na perspektivo personalni pripovedovalec prevladuje pred avktorialnim in nezanesljivim, glede na način pripovedovanja pa je najpogostejši lirski pripovedovalec pred epskim in dramskim. Vsi začetki obravnavanih zgodb se začnejo *in medias res*, pri določanju koncev pa sem se odločala med odsekanim ali zaokroženim. V več kot polovici zgodb nastopajo od ene do tri glavne osebe, sicer pa štiri. Karakterizacija oseb je predvsem posredna, vendar je pri glavnih junakih v več kot polovici zgodb posredna in neposredna karakterizacija precej natančna. Pri skoraj vseh obravnavanih zgodbah nastopajo dogodki, po navadi le eden ali največ dva. Zgodbe premorejo različen obseg besed. Ena zgodba vsebuje pod 2000 besed, tri zgodbe pod 3000, tri zgodbe pod 4000, ena zgodba pod 5000 in tri zgodbe pod 6000 besed. Glede na navedeno lahko s precejšnjo gotovostjo trdim, da gre bolj za zbirko novel kot pa zbirko kratkih zgodb.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Kranj, 15. septembra 2012

Jerca Marenče